

NIEUWS UIT LAMBARENE

MEDEDELINGENBLAD VAN EN OVER
PROF. DR. ALBERT SCHWEITZER

Uitgave van de Stichting Albert Schweitzerfonds

Verschijnt eens per kwartaal en wordt aan de geadresseerden gratis toegezonden
Redactie-adres: D. A. Werner, Henegouwerlaan 50b, Rotterdam, tel. 50106, postrek. 14832
Administratie: Uitgeverij „De Torenlaan“, aan de Torenlaan 20 te Assen, Telef. 3044 (3 lijnen)

Lambarene

Van de redactie

Dit nummer heeft een enigszins bijzonder karakter, aangezien wij gemeend hebben de redevoeringen te moeten opnemen, welke gehouden werden bij de opening van het Schweitzerhuis te Amsterdam, waarover Ds. Burger in het tweede nummer een en ander heeft gezegd. Dat wij hier op terugkomen, vindt zijn oorzaak in het feit, dat wij door het afdrucken van deze redevoeringen het Internationaal Studiecentrum van dienst kunnen zijn, door kosten te sparen voor het apart drukken van deze redevoeringen. Wat er gezegd is bij de opening van het Schweitzerhuis heeft toch ook zeker de belangstelling van een mededelingenblad van Dr. Schweitzer. Dat hierdoor andere copie moest wachten hebben wij geen bezwaar gevonden. Tevens willen wij nog weer eens de aandacht er op vestigen, dat het Schweitzerfonds en de stichting „Vrienden van het hospitaal te Lambarene” steeds blij zijn met uw financiële hulp. Er zijn weer giften, grote en kleine, binnengekomen bij de penningmeesters; wij zijn daar uiterst dankbaar voor. Wij doen weer een beroep op hen, die helpen willen.

De stichting Albert Schweitzerfonds, gevestigd te Deventer, heeft zich tot taak gesteld gelden bijeen te brengen voor het werk van Dr. Schweitzer en belangstelling te wekken voor zijn denkbeelden. Zij doet dit o.m. door het stimuleren van uitgaven, het organiseren van lezingen, het uitgeven van een periodiek: „Nieuws uit Lambarene”. Ieder kan dit werk steunen door een bijdrage (in eens of geregeld) te storten of over te schrijven op postrekeningnummer: 143643 van de penningmeester van het Albert Schweitzerfonds of te storten op de rekening van het A.S.F. bij de N.V. Amsterdamse Bank te Deventer.

Bijdragen welke men in het bijzonder wenst te bestemmen voor steunverlening aan het ziekenhuis te Lambarene kunnen worden gestort op de girorekening no. 540600, ten name van de penningmeester der Stichting: Vrienden van het hospitaal te Lambarene, te Rotterdam of op de rekening van deze stichting bij R. Mees & Zn. Rotterdam. Deze tweede stichting verzamelt gelden, die voor direct gebruik van Dr. Schweitzer in aanmerking komen. Zij hebben slechts betrekking op het ziekenhuis te Lambarene. Uiteraard werken deze twee stichtingen nauw samen.

Bestuursleden van de Stichting Albert Schweitzerfonds:

Ds. C. B. Burger, voorz., Stadhouderslaan 30, Utrecht.

Mevr. H. Oberman—Oberman, secr., Scheepstimmermanslaan 37,

Rotterdam C II.

G. Oosterwijk, penningm., Handelskade 7, Deventer.

C. J. ten Cate, notaris, Parkweg 9, Deventer.

G. van Aardenne, Reeweg Zuid 18, Dubbeldam.

D. A. Werner, Henegouwerlaan 50 B, Rotterdam C.

Bestuursleden van de Stichting Vrienden van het Hospitaal:

G. Oosterwijk, voorz., Handelskade 7, Deventer.

J. Mees, penningm., Westzeedijk 140, Rotterdam.

Ds. C. B. Burger, Stadhouderslaan 30, Utrecht.

C. J. ten Cate, notaris, Parkweg 9, Deventer.

D. A. Werner, Henegouwerlaan 50 B, Rotterdam C.

Tot al deze personen kan men zich wenden om inlichtingen over het werk en de persoon van Dr. Schweitzer. Ook zijn zij hereid lezingen te houden over het werk te Lambarene en over Schweitzers betekenis voor deze tijd.

Wij berichten dat het eerste nummer zo goed als uitverkocht is. Wij wisten niet dat de aanvraag om aanvullende nummers zo groot zou zijn. Wij zullen in het vervolg met de oplage hiermede rekening houden.

Gaarne ontvangen wij nog adressen van belangstellenden. Zij krijgen allen het nieuws uit Lambarene gratis toegestuurd! Is uw adres bij ons bekend, dan ontvangt u automatisch elk volgend nummer.

Nieuws uit Lambarene

Dr. Schweitzer is druk bezig met het bouwen van vijf nieuwe woningen voor de blanken. Het is verbazingwekkend, dat de dokter zo veel tijd vindt om zelf actief bij de bouw betrokken te zijn. Hij doet alles zelf mee. Als dit werk klaar is zullen de woningen voor de leprapatiënten aan de beurt komen. Er is voorlopig nog handenvol werk!

Tevens vindt de dokter tijd en gelegenheid het steeds wisselend personeel van het ziekenhuis in te werken. Aan het einde van dit jaar (November) hoopt weer een Nederlandse verpleegster, mejuffrouw H. Somer, naar Lambarene te gaan. Dat zal dan de vierde Nederlandse verpleegster zijn, die in het ziekenhuis te Lambarene haar werk vindt.

Een jongen uit Hoogezaand, Bé Jager, die per vliegtuig naar Lambarene vertrok om er enkele maanden te werken tot verdere uitbreiding van zijn studie, werkt in de tuin met Zr. Emma Haussknecht. Volgens haar berichten en die van zuster Ali Silver doet hij een flink stuk werk.

Doordat Dr. Schweitzer zelf energiek met alles meewerkt, ondanks zijn ruim 77 jaren, ligt zijn correspondentie en wetenschappelijke arbeid bijkans stil. De mogelijkheid is niet uitgesloten, dat Dr. Schweitzer weldra Afrika weer voor een tijdje zal gaan verlaten om in Europa te zijn. Wij hopen, dat hij in Europa enige rust zal kunnen vinden en tijd voor zijn wetenschappelijk testament. Wij vrezen echter, dat de wereld hem niet met rust zal laten.

In het voorjaar van 1950 is mejuffrouw Eleonore F. Mees voor drie maanden in het hospitaal in Lambarene geweest, werkend in de huishoudafdeling, waar door het uitvallen van een der medewerkers hulp nodig was.

Tijdens haar verblijf schreef zij brieven naar huis, waaruit wij hier enkele stukken voor onze lezers willen overnemen.

De eerste dag in 't hospitaal is voorbij — en nog nooit heb ik zo'n dag beleefd. Over de reis alleen al zou ik een boek kunnen schrijven. Die heeft me de interessantste en machtigste indrukken gegeven, waarvan ik jullie wilde vertellen, maar deze dag gooit alles weer omver. Daarom schrijf ik

later wel over de voorafgaande belevenissen en nu alleen over vandaag, of liever ook nog het laatste van gisteren..... de aankomst in Lambarene in het donker na een fantastische en haast gelijktijdige zonsopgang en

..... er is het welig groen van bomen en verder is het donker.....

maansopgang; een aantal verlichte huizen na 24 uur oerwoud, waarin af en toe een klein vissersdorpje aan de oever verborgen lag; de aankomst dus aan de oever en daar stond Gloria tussen veel lawaaiende negers, met een lantaarn — kostelijk weerzien! Het is wel eens zo dat, als men zich van iets een geweldige voorstelling heeft gemaakt, men er een beetje tegenop ziet het in werkelijkheid te zien, omdat je denkt: ik heb het geromantiseerd; het zal vast tegenvallen. Maar dan is het iets ontroerends om mee te maken, dat de werkelijkheid nog veel heerlijker en rijker is, dan je het je ooit had voorgesteld. Het samenzijn met Dr. Schweitzer, een gesprek met hem van 10 minuten, dat je je leven niet vergeet, zijn nog veel groter gebeurtenissen, dan je je had voorgesteld; het hospitaal een veel wonderbaarlijker gedoe, dan je ooit door het lezen van boeken of verhalen had gedacht.

Van Lambarene gingen we in een „pironogue”, een boot van een uitgeholde boomstam gemaakt, met vier negers

peddelend achterin en één sturend voorin langs de oever over de rivier bij helder maanlicht stroom-opwaarts. De negers hadden een grappig rhythmisch roepen of liedje op de maat van het pagaaien. Soms riep Gloria iets, waarop zij dan in koor antwoordden. Ook riepen ze tegen de mensen op de kant en de voorbijgaande piroguen van allerlei. Ze kunnen niets doen zonder er bij te roepen of te schreeuwen. De maan ging ook nog in eclips wat we ons helemaal niet realiseerden omdat er zoveel wederzijds was te vertellen. Na ongeveer drie kwartier zagen we de heuvel, waarop het hospitaal ligt. Alles was er donker (het was half tien), doch toen we dichterbij kwamen bewogen een paar lantaarns naar beneden. Een stuk of drie vriendelijke negers wachtten ons op en begroetten mij hartelijk, terwijl Gloria vertelde dat ik „du même village” was als mademoiselle Ali, Maria en madame la Mère en mademoiselle Leonoor heette, wat ze heel grappig herhaalden. Toen naar boven langs een steil pad — en daar klonken tonen: Dr. Schweitzer, die aan het pianospelen was! Stel je voor in de tropennacht met geheimzinnige vogelgeluiden, luid sjirpende krekels, op eens Bach! Een symbool: hij, die daar speelt, heeft de machtige natuur op deze plaats overwonnen. De muziek van Bach, dat is tegelijk Christelijke liefde, orde, schoonheid, die hier zijn komen wonen. Gloria leidde mij ineens naar mijn

kamer, een aardig, vrij groot kamer-tje (3½ x 7 meter) wit en aan weerszijden met gaas en in het midden een bed met een heel ruime klamboe er omheen. En daar kwam Dr. Schweitzer. Hij vond hēt een wonder en was zo blij dat ik er was. De brief met de vraag of hij iets wilde doen voor mijn visum, was te laat gekomen, met het gevolg, dat hij dacht, dat ik zonder goede papieren kwam en dat ze mij „en prison” (gevangen) zouden zetten. Maar hij was opgelucht, dat alles goed was gegaan.

De volgende morgen kwam hij bij mij en wij hadden een enig gesprek. Daarna gaf ik hem de prent ¹⁾ en zei: „Das ist von Rembrandt”. Toen keek hij me aan met een gezicht vol goedheid en toch iets van een twinkeling in zijn ogen: „Ich bin ja sehr ungebildet, aber so ungebildet, dasz ich das nicht weisz, bin ich nicht!” ²⁾ Het is die kostelijke humor, waardoor hij ook dit zware leven aan kan. Hij springt ook schitterend om met de negers, die óók een sterk gevoel voor humor hebben.

Even gauw iets over het hospitaal. Ik had me alles veel tammer voorgesteld. Wat alles indrukwekkender en dramatischer maakt, is het geacciden-

¹⁾ Bedoeld is een afbeelding van de ets „Jezus geneest de zieken” van Rembrandt.

²⁾ „Ik ben zeer onontwikkeld, maar zó, dat ik dát niet weet, ben ik niet!”

..... onder het huis van Dr. Schweitzer zijn een aantal hokken en rennen; de negers staren je aan, meestal verheldert hun gezicht tot een grijns als je ze aankijkt.....

teerde terrein. Je moet je een schilderachtig bergdorp voorstellen, maar dan met lange barakachtige huizen, niet schots en scheef door elkaar, maar ook niet evenwijdig — en denk dan alle Europese kleuren weg. Er is het welig groen van bomen — en verder is het donker. De huizen zijn zwart, van binnen donker; de mensen zijn zwart. Kleine vuurtjes smoken langs de kant. De negers hangen en lopen overal rond. Je ziet de vreemdste gestalten. Het is alles vreemd, unheimisch, eng. En dan te zien hoe de staf daar vriendelijk tussendoor loopt, terechtwijzend en grappjes makend. Vanmiddag was ik met Gloria bij de leprozen, die daar tussen staat als een engel, rustig, opgewekt, lief!..... Ik mag eerst een paar dagen rondkijken en ga dan werken in de keuken. Je moest eens zien wat voor dieren hier rondlopen: geiten met kleine geitjes, vieze hondjes, magere katten, kippen, eenden. Onder het huis van

Dr. Schweitzer, waar ik nog niet in was, zijn een aantal hokken en rennen; de antilopen in een ren; een pelikaan aan het vissen in de rivier. De negers zijn langzaam en sloom bezig met hun werkzaamheden, direct ophoudend als er iets bijzonders is. Ze staren je aan; meestal verheldert hun gezicht tot een grijns als je ze aankijkt en dan zeggen ze „Bonjour mademoiselle”. Rondlopend over het terrein, maar vooral rondhangend in de „zalen” of er buiten, hebben ze iets pathetisch; ook zijn ze weer gauw vrolijk, lachen graag, praten eindeloos met vele grote gebaren in primitief Frans..... Een van de pakkendste dingen is de negers te zien, die „iemand” zijn en die je met begrip aankijken als een mens. Zelf zijn ze mens geworden: de verplegers, de koks, de boys. Wat een enorm verschil — maar daarover een volgende keer.

E. F. MEES.

Schweitzer en de wereld

Op Zaterdag 27 en Zondag 28 September a.s. zal het Internationaal Studiecentrum in het Albert Schweitzerhuis te Amsterdam, Roemer Visserstraat 46, een weekendconferentie organiseren.

De inleiders zijn:

Prof. Dr. K. A. H. Hidding (Leiden) die zal spreken over „Ethiek en Mystiek bij Albert Schweitzer in verband met de toekomst der cultuur”.

Prof. Dr. P. Westra (Leiden), die zal spreken over „Albert Schweitzers inzichten over het verval der cultuur”. Conferentie leider is Dr. J. J. Louët Feisser, president van het I.S.C. De kostenbijdrage voor deze conferentie is f 2,50 per persoon (studenten f 1,50). Aanmeldingen (vóór 15 Sept. a.s.) en verdere inlichtingen bij het secretariaat van het I.S.C., Overtoom 24 te Amsterdam.

* * *

Albert Schweitzer werd in Dec. 1951 te Parijs benoemd tot lid van de Académie des Sciences et Politiques.

* * *

Albert Schweitzer werd door het gemeentebestuur te Arnhem uitgenodigd om ter ere van de opening van de internationale beeldtentoonstelling in Sonsbeek een rede te houden over de culturele taak van het oude Europa.

Daar hij echter in Lambarene vertoeft, kan hij onmogelijk aan deze uitnodiging gehoor geven. In zijn brief aan het gemeentebestuur schreef hij echter, dat het onderwerp hem na aan het hart ligt. „Want niets, kan in de wereld onze cultuur vervangen. Zij heeft schade geleden: zij heeft aan autoriteit ingeboet. Maar ver van Europa levend, beseft men eerst, wat zij toch nog voor de wereld betekent. De wereld heeft haar nodig, zij is onvervangbaar. Zeker, wanneer zij weer tot nieuwe bloei komt, wat ik geloof en hoop”.

* * *

Schweitzer geeft aanwijzingen aan de regisseur André Haguët voor de bui-

tenopnamen in het ziekenhuis te Lambarene van de film: „Il est minuit, docteur!" Deze film, gemaakt naar het gelijknamige toneelstuk van Gilbert Cesbron (zie elders in dit nummer) wordt een documentaire film over Albert Schweitzer in Lambarene, waarvan Schweitzer zelf een gedeelte van het draaiboek heeft geschreven. Om de rol van Schweitzer te kunnen spelen heeft Pierre Fresnay een aantal contracten van de hand gewezen. Hij beschouwt de rol van Schweitzer als de belangrijkste van zijn carrière.

In Mei van dit jaar is een jongen uit Hoogezand, Bé Jager, vertrokken naar Lambarene om in verband met zijn opleiding aan de Koninklijke Landbouwschool te Deventer praktijkervaring te zoeken in de uitgebreide vruchtentuin van Dr. Schweitzer.

* * *

Tegen November hoopt weer een Nederlandse verpleegster naar Lambarene te gaan om de dokter te helpen in het ziekenhuis.

Een heerlijk koele waterstraal verkwikt, óók in het land van Schweitzer

ALBERT SCHWEITZERS *Goethe-rede*

Vervolg van de Goethe-rede door Dr. Albert Schweitzer, gehouden in Aspen (Colorado) in Augustus 1949

Zie voor het eerste gedeelte het nummer van December 1951; voor het tweede gedeelte het nummer van Maart 1952.

Goethe schenkt geen aandacht aan de zedelijke gevoelsuitingen bij lagerstaande wezens, gevoelens n.l. die zich openbaren bij de toegewijde zorg voor het nakroost. Hij houdt zich slechts bezig met de anatomische ontwikkeling, niet met de geestelijke.

We merken op, dat de ethiek van Goethe geen enthousiaste ethiek is, zoals b.v. die van zijn Engelse tijdgenoot Jeremias Bentham, die enige weken ouder was dan hij en in hetzelfde jaar als Goethe gestorven is.

Deze roept de mensen op om alle pogingen in het werk te stellen ten einde het grootst mogelijke geluk voor het grootst mogelijke aantal mensen te realiseren. Goethe wil dit utilistische principe niet laten gelden als fundament van zijn ethiek, evenmin Kants categorische imperatief. Hij wil niet dat de mens genoodzaakt wordt zijn leven op deze wijze in overeenstemming te brengen met het hoogste goed van de gemeenschap, zoals Bentham dat wil, die hij hierom als een oude dwaas karakteriseert. Zijn principe is: „goed doen, alleen uit liefde voor het goede“.

Voor ieder van ons — meent hij — is een ethisch handelen geschikt overeenkomstig ons eigen karakter en levensomstandigheden. Wij moeten onze neiging tot het goede zó verwezenlijken, als het in ons is.

Door dit individueel streven naar het goede door velen wordt het welzijn van de gemeenschap veel natuurlijker en vollediger gerealiseerd, dan door een procédé, dat ieder tot slaaf maakt van een en hetzelfde utiliteitsbeginsel. Ieder van ons heeft zijn eigen taak in de wereld te vervullen.

Ons leven en onze bezinning op dat leven leren ons de wijze van dienen, die voor ons is weggelegd. Zo wordt Wilhelm Meister in de grote roman van Goethe er toe gebracht om dokter te worden voor een groep emigranten.

Goethe's wereld- en levensbeschouwing bevat ook de idee van de vergeving. Hij heeft de overtuiging, dat geen mens, hoe schuldig hij ook zij, behoeft te wanhopen. De genade der verzoening door het dienen is de mens gegeven.

De boodschap van de vergeving, die in „Iphigenie“ naar voren komt, luidt naar een woord van Goethe in 1827: „zuivere menselijkheid kan alle menselijke tekortkomingen te niet doen“.

Als de liefde het wezen van de geest is, kan God alleen maar gezien worden als de volheid der liefde. Goethe belijdt: „Ik beschouw het geloof in de liefde als de grondslag van mijn heil“.

Deze wereld- en levensbeschouwing berust op de daad van de mens. De zuivere contemplatieve houding acht Goethe een noodlottige dwaling. Deze zienswijze brengt hem er toe in zijn Faust het eerste vers van het evangelie naar Johannes, „In den beginne was het woord“ (Grieks: logos) geweld aan te doen en het te vertalen door: „In den beginne was de daad“.

Goethe houdt niet op de daad te verheerlijken. „Het domein van het menselijk denken“, zegt hij, „is doen en handelen“. Het heil van de mens is zich te geven aan het dagelijks werk, echter niet zonder er zich op te bezinnen. Door te handelen geeft de mens zich het gemakkelijkst rekenschap van zich zelf. Op de vraag hoe men zichzelf het best leert kennen, geeft Goethe het antwoord: Probeer je plicht te doen en je zult weten, wie er in je is!

Wat is plicht? Hier antwoordt Goethe: „De dingen van alle dag doen“. Wij moeten de ogen openen om ons van onze onmiddellijke plichten rekenschap te geven. Deze moeten wij waarnemen. Zo kunnen wij mensen worden, die in staat zijn te ontdekken, wat wij dan nog verder te doen hebben.

We laten Goethe aan het woord:

Was jeder Tag will, sollst Du
erfragen,

Was jeder Tag will, wird er sagen;

„Il est minuit, Docteur Schweitzer!”

Wie Schweitzer eens heeft ontmoet, zal daarna van die ontmoeting willen getuigen, op welke manier dan ook. Gilbert Cesbron deed het door 't toneelstuk te schrijven, dat in Colmar, in Schweitzers geboorteland, zijn première beleefd heeft en sindsdien ook in Parijs werd gespeeld: „Il est minuit, docteur Schweitzer!”

Cesbron is de schrijver van een aantal romans en van een toneelstuk over de heilige Thérèse van Lisieux. Hij maakte kennis met Schweitzer, toen deze in 1949 Europa bezocht en Cesbron hem voor Radio-Luxemburg moest interviewen. Onder de indruk van Schweitzers persoonlijkheid ging Cesbron zich in diens leven en werk verdiepen en toen hij daarbij op de periode van Schweitzers arrestatie en internering tijdens de eerste wereldoorlog stuitte, besloot hij een toneelstuk over Schweitzer te schrijven, dat zich in zijn handeling zou concentreren rond dat nachtelijk tijdstip in Augustus 1914, waarop het Franse bewind in Lambarene de Elzasser (en toen dus Duits onderdaan) Schweitzer moest aanzeggen, dat hij zijn vrijheid had verloren en zijn hospitaal moest sluiten: „Il est minuit, docteur Schweitzer!”

Het is twaalf uur, dokter!

Het is een treffend toneelstuk; men kan het lezen als men het Septembernummer 1951 bestelt van het Franse maandblad „Les oeuvres libres”, een uitgave van de Librairie Arthème Fayard te Parijs. Cesbron koos de reeds aangeduide episode kennelijk niet slechts dáárom als uitgangspunt, omdat hij nu kans kreeg tot een krachtig dramatisch effect (de stupiditeit der arrestatie!), maar vooral ook, omdat zij hem gelegenheid bood aan zijn stuk symbolische waarde te verlenen, en er een symbolisch karakter aan te geven.

Want daar staan zij tegenover elkaar: precies de vier mensen, waarop het ginds in Lambarene, in Afrika, in heel de wereld aankomt: de militaire commandant, de burgerlijke administrateur, de katholieke pater, de protestantse dokter. De man van het gezag, de man van het beheer, de man van de christelijke devotie en de man van de christelijke, helpende daad. En dan is er nog een vijfde: de vrouw; hier de verpleegster Marie, zonder wie geen der vier mannen zo duidelijk zijn diep-

ste intenties en sentimenten zou openbaren als nu in dit stuk geschiedt.

Onder de dreiging van de ginds in Europa naderende oorlog worden al die intenties en sentimenten problematisch, worden zij in de waagschaal geworpen. Eensklaps moet op de vragen dezer wereld onder die omstandigheden het laatste, existentiële antwoord gegeven worden: vrede, oorlog, liefde, geluk, koloniale taak, missionaire taak, geloof, werk.

Ik moet met deze aanduiding volstaan, daarbij de geïnteresseerde lezer — en misschien de geïnteresseerde Nederlandse toneelgezelschappen óók — verwijzende naar het stuk zelf. Zij zullen daarin een knap gekozen drama ontdekken, waarin vooral de figuur van Schweitzer met bewonderenswaardig indringend vermogen getekend is; waarin ook het „milieu” van Lambarene levensecht is opgeroepen. Want al spelen de twee — grote — bedrijven uitsluitend in Schweitzers werk- en woonvertrek, toch speelt de omgeving méé, wanneer er een deur opengaat naar de geheimzinnige tropennacht en wanneer het dof rumoer van de tam-tam noodlottige tijding aankondigt.

Een prachtig stuk; ik meen te weten dat de verfilming ook reeds overwogen wordt.

Johan Winkler.

N.B. Wie Cesbron in zijn toneelstuk op historische „onjuistheden” meent te moeten betrappen, zij er aan herinnerd, dat de dramaticus uiteraard het recht heeft een aantal gebeurtenissen die zich in werkelijkheid pas geleidelijk aan voltrekken, in zijn stuk in één enkele nachtelijk ogenblik te concentreren.

Levende waarheid is slechts die waarheid, die in het denken ontstaat.

Albert Schweitzer

Albert Schweitzer en de orgelbouw

Een van de vele boeiende facetten van deze grote mens, deze universele geleerde, is wel zijn belangstelling, en dus zijn liefde, voor het orgelbouwwak. Geen wonder, want reeds heel jong kwam hij er mee in aanraking. De wijsgeer-voorser-orgeliste dreef hem tot gezet bestuderen. Door zijn reizen her en der, niet gebonden aan één orgel kwam hij tot vergelijkende studie. Er zijn hier en elders organisten, die niet verder komen dan hun eigen orgel, en daarbij indutten en verloren gaan voor de wereld van het orgel. „Orgelbankitis”, een gevaarlijke en ja zelfs besmettelijke ziekte, heeft hem nooit ontsierd.

Het is van grote betekenis dat Schweitzer, van geboorte Elzasser, in meerdere landen concerterende, een brug heeft geslagen tussen de Duitse en de Franse orgelbouwkunst, zoekend en erkennend van het hoogste en beste dat er in beide stak.

Het probleem en het historisch en aesthetisch besef brengt hem allengs tot het ideale orgel, tot eenheid in de bouw. Tot de vraag, hoe dit verwerkelijk kan worden, op brede basis, zodat er gestreefd wordt naar het allerbeste. Hij begint in 1906, en ook dit is karakteristiek voor Schweitzer, met een artikel over „Deutsche und französische Orgelbaukunst und Orgelkunst” in Die Musik van 1906. Dit tijdschrift-artikel is als zelfstandig boekje van 52 blz. in 1906 verschenen bij Breitkopf & Haertel in Leipzig.

Het pleit voor de inhoud dat dit geschrift in 1927 met een Nachwort van 24 blz. herdrukt en als 'n bekroning van Schweitzers idealen en wensen gezien kan worden. **Dit geschrift hoort stukgelezen te worden in elk kerkbestuur dat een kerkorgel wil bouwen, restaureren en onderhouden.** Het is geestig en boeiend bovendien.

Daarop volgt tussen 1906 en 1909 een enquête onder orgelbouwers in gans Europa. Een voorzichtige, verstandige vragenlijst wordt opgesteld voor en rondgezonden aan honderden orgelmakers. Hebben zij allen de nobele, onbaatzuchtige, wetenschappelijke bedoeling begrepen en conscientieus beantwoord? Hoe het zij, Schweitzer krijgt voldoende materiaal en trekt conclusies. Hij komt tot een internationale normalisatie, die in meerdere talen

verschijnt (nooit halve maatregelen!) en dit normalisatiestreven mondt uit in een Internationales Regulative für Orgelbau dat in de Franse, Duitse en Italiaanse taal in 1909 van de pers komt. Dit valt samen met het internationaal congres voor muziekwetenschap in 1909 te Wenen gehouden, waar professor Guido Adler een speciale sectie voor orgelbouw had ingelast.

Zo komt hij met zijn vriend Emil Rupp, de keizerlijke muziekdirecteur in Straatsburg tot wat nu bekend staat in de orgelhistoriografie als de Neue Orgelbewegung. Ook wel aangeduid als de Silbermann-Renaissance (Gottfried Silbermann was een beroemd orgelbouwer — tijdgenoot van Johann Sebastian Bach, die nauwkeurig luisterde naar en samenwerkte met de grote Leiziger cantor).

Natuurlijk heeft men in de aanvang Schweitzers idee afgewezen. Maar langzamerhand heeft men het voor en na als evangelie en profetie der orgelbouwkunst aanvaard. Alleen in ons land wordt het helaas weer afschuwelijk overdreven, maar dit maakt Schweitzers arbeid niet minder voor allen wie het om waarlijk schone orgels te doen is.

Dit is, dunkt ons, in weinig woorden de grote betekenis die Schweitzers vorse en transpireren heeft voor de orgelbouw.

Aan Albert Schweitzers universele betekenis voor het orgelspel ware een aparte studie te wijden. Hier verstaan we met één opmerking.

Er waren — zijn zij er nog?? — helaas kleine, kleingeestige Nederlandse organisten die hem als collega afwezen en kleineerden. Zij leden aan de hiervoor reeds gesignaleerde „Orgelbankitis” en weigerden hem voor zijn tournee's, hun bankje. Misselijk.

En toch is Schweitzer een organist, die in het Franse concentratiekamp alle werken van Bach uit het hoofd leerde. Om precies te zijn de 8 befaamde, klassieke Petersbanden, zodat hij zich op latere orgelbespelingen alleen maar behoefde bezig te houden met orgelregistratie, registerkeuze, klankkleur, orgelmogelijkheden en ruimteverhoudingen. Wie van de Europese organisten doet hem dat na?

A. BROM.

Professor Dr. Albert Schweitzer aan het orgel van de Grote kerk te Deventer

Toespraak

ter gelegenheid van de opening van het Albert Schweitzerhuis op 23 November 1951 door Dr. J. J. Louët Feisser, president van het Internationaal Studiecentrum

Dames en heren, zeer gewaardeerde gasten van deze middag.

Het is nog maar korte tijd geleden, dat in een kring van burgers van Amsterdam het plan is opgevat om te komen tot de vestiging van een internationaal studentenhuus.

De reacties en de weerklank, die dit plan in brede kringen heeft gevonden, hebben ons in de overtuiging versterkt, dat een dergelijk voornemen in meerdere opzichten beantwoordt aan een behoefte die met name in een internationaal georiënteerde academiestad als Amsterdam bestaat.

Niet alleen het cijfer van ca. 800 buitenlandse studenten alleen al in Amsterdam, en enige duizenden in Nederland verspreid, ondersteunt dit initiatief, er is meer: het plan zat om zo te zeggen in de lucht. Steeds meer buitenlanders bleken het op prijs te stellen voor meerdere jaren gast aan onze universiteiten te willen zijn. Nu is daar allereerst, niet alleen voor de Nederlandse maar ook voor de buitenlandse student, het niet eenvoudige probleem van zijn onderdak en de social life waartoe een bijzondere zorg gevraagd wordt.

Maar belangrijker nog dan de materiële en sociale verzorging van de buitenlandse student is het feit, dat hij als vreemdeling, als drager van een andere nationaliteit en bewoner van een ander continent zich te midden van ons bevindt. Anders gezegd: de mogelijkheid van een internationaal samenwonen, -leven en -denken op het niveau ener persoonlijke ontmoeting. Prof. Stellwag zal u straks met een enkel woord schetsen wat speciaal het samenwonen in huiselijk verband kan betekenen en welk een bijdrage zulks kan vormen tot een internationaal verstaan.

Ik wil mij thans uitsluitend bepalen tot een schets van het meeromvattende doel, dat wij ons in het Internationaal Studie Centrum gesteld hebben. Wanneer u zich vanuit de krant en de literatuur onzer dagen een beeld probeert te vormen van de aard en de veelzijdigheid der internationale contacten, vooral in de jaren na de oorlog, dan zal het u opvallen, dat Nederland meer dan ooit met internationale relaties overstroimd is. De overgrote meerderheid dezer interna-

tionale betrekkingen zijn echter toegespitst op het vestigen en onderhouden van industriële, politiek-economische, technische en militaire belangen. Daarnaast zijn ongetwijfeld ook op de gebieden van kunsten en wetenschappen zeer uitgebreide internationale werkverbanden, contactcommissies en congressen voortdurend aan de orde. Ook uitwisselingen van studenten zijn meer dan vroeger in de mode.

Een goede waarnemer ontkomt echter niet aan de indruk, dat in al deze georganiseerde en vertegenwoordigende internationale contacten de persoonlijke ontmoeting van mens tot mens ondergeschikt blijft en dat het ontzaglijk snelle tempo, waarin de belangen der Westerse wereld in economisch, technisch en politiek opzicht naar elkaar toegroeien, een frequentie van internationaal verkeer tussen de mensen heeft verwekt waarin het zakelijk belang de persoonlijke ontmoeting overwoekerd heeft.

Wanneer wij thans met dit Albert Schweitzer Huis een eerste lustrum hier ter stede van internationaal contact tussen studenten vestigen, is het

ons vóór alle dingen er om begonnen om daarmee de persoonlijke ontmoeting en appreciatie van jonge Nederlanders en vreemdelingen te bevorderen en te bestendigen. Een van de wegen waarlangs dit in praktijk kan worden gebracht is deze: dat studenten zich bereid tonen om met elkander de vragen rondom de samenleving der volkeren te doordenken. Wij ontkomen in ons in elkaar gegroeid wereldbestel niet meer aan de noodzaak dezer vragen en wij zullen alle zeilen steeds moeten bijzetten om te voorkomen, dat de feiten van het geweldig wereldverkeer tussen de volkeren ons boven het hoofd groeien, zodat wij met ons denken, onze critiek en onze planning achteraan komen hinken.

De tijd van het Europa-centrisch denken is onherroepelijk voorbij, de gang van het wereldgebeuren dwingt ons om als historisch denkende Europeanen in werelddimensies te denken en te leven, en ons rekenschap te geven van de aanwezigheid en relevantie van volkeren en mentaliteiten, die vroeger ver buiten onze interessesfeer bleven.

Meer dan ooit is nodig: de rust en de distantie van een zuivere critiek en een wetenschappelijk oordeel ten opzichte van al deze vraagstukken. Meer dan ooit moeten nerveuze agitatie in de belangenstrijd der nationaliteiten en de al te vele partijpolitieke propagandaleuzen begeleid worden door een scherpe, zakelijke critiek en een eerlijk stellen van feiten en vraagstukken. Ziehier een kostelijke kans voor studenten van verscheidene landen en volkeren om in academisch klimaat samen te komen en binnen het kader van persoonlijke appreciatie een bijdrage te leveren tot internationaal denken en leven.

Het is niet toevallig, dat de ontmoeting met vele Indonesische en Chinese studenten ons steeds weer opnieuw confronteert met de vraag naar het gebeuren in het Verre Oosten. Het machtsproces en de aardverschuiving, die zich mentaal en politiek in deze ruimte voltrekken, mogen ons nimmer ongeïnteresseerd doen blijven.

Het is niet toevallig, dat de aanwezigheid van zoveel Zuid-Afrikaners ons de sterk gewijzigde positie ook van dit werelddeel te binnen brengt.

Het is niet toevallig, dat het toenemende aantal Amerikaanse studenten ons telkenmale de vraag doet stellen naar de juiste houding en appreciatie van de Verenigde Staten in onze Westerse wereld. Al deze dingen leven onder ons en in ons en worden slechts

geaccentueerd door de persoonlijke ontmoeting met de vreemdeling.

De communicatie tussen Nederland en de buitenwereld mag nimmer verstarren in het mechanisch intermediair van film- en luchtverkeer zelfs de congres-activiteit en de literatuur kunnen de waarde van een centrum van samenleven en gemeenschappelijke bezinning niet vervangen.

De zeer elementaire internationale vormingscursus, waarmee wij in dit huis de studie der inwonende studenten willen begeleiden, heeft echter in geen enkel opzicht de pretentie van een zware, deskundige opleiding. Ook de vergelijking met het Europa College te Brussel moet niet te snel worden getrokken. Uit het feit van internationaal samenwonen zelf ontstaat de behoefte tot rekenschap aangaande de wereldvraagstukken, waarvoor wij gesteld zijn. Zulks moet leiden tot een kennis nemen en doordenken van de belangrijke gegevens op diplomatiek, historisch, economisch en sociologisch terrein, terwijl ook de confrontatie met de religieuze en wijsgerige achtergronden der verschillende maatschappijstructuren onontbeerlijk is.

U begrijpt dat de realisering van deze internationale vormingscursus voorlopig nog in de windselen ligt. Allereerst was nodig de beschikking over dit huis en de opbouw van een studentengroep die dit gaat bewonen.

Nog een enkel woord over onze ere-president Albert Schweitzer. Van meet af aan heeft hij zijn zeer persoonlijk medeleven aan dit werk willen verbinden. Wie zijn levenspraktijk kent en

Verkrijgbaar zijn:

filmstroken

met tekst over het leven en werk van
ALBERT SCHWEITZER

Uitgave:

*Projectie Onderwijs Centrale,
Koningslaan 30, Amsterdam-Z*

Albert Schweitzer nr 673 deel I, normaalbeeldformaat, 39 beelden f 3.25
nr 674 deel II, id., 52 beelden f 4.25

*Filmstrokenbureau der Ned.Herv.
Kerk, Javastr. 100, Den Haag*

Albert Schweitzer nr 61, normaalbeeldformaat, 45 beelden f 4.15

Op aanvraag catalogus verkrijgbaar

Van deze beide uitgaven is de handleiding in de prijs begrepen

ten overvloedige zijn grote cultuurphilosophie bestudeerd heeft, weet dat voor Schweitzer de eerbied voor het leven, inzonderheid voor de menselijke persoonlijkheid, de enige inzet vormt voor alle productieve arbeid in deze wereld en dat voor hem alle standpunten, alle rassen, nationaliteits- en religieus-politieke kwalificaties ondergeschikt blijven aan het respect voor de mens en dat alleen vanuit dit respect waarlijk nationaal en internationaal kan worden geleefd.

Durf radicaal de ontmoeting met de vreemdeling aan, uitsluitend in zijn kwaliteit als medemens. Wat ons in de confrontatie met Schweitzer altijd weer treft is dat hij een bijna avontuurlijk en heroïsch dienen van de mensen in Afrika's binnenland heeft weten te koppelen aan zoveel helder en nuchter zakelijk inzicht en praktisch handelen; deze — wat prof. Van der Leeuw noemde — gelijktijdigheid van Schweitzer van een Germaans-romantische, meeslepende ideaalvorming en de Latijnse nuchterheid waarmee hij een grote levensvisie in dagelijkse praktijk heeft weten om te zetten. Zie, dit is overtuigend en ook zeldzaam geworden: hoog mikken in een doelstelling, die soms onbereikbaar ver weg lijkt, en tegelijk reëel werken, praktisch de handen uit de mouw steken en aanpakken.

U begrijpt, dat het ons uit het hart gegrepen is om in de komende zomermaanden, en ook in volgende jaren, een cursus aan deze figuur van Schweitzer te mogen wijden, waarin zijn universele betekenis als arts, kunstenaar, zendeling en denker op aller belangstelling recht heeft.

Wij weten dat dit huis, dat zijn naam mag dragen, nog maar een eerste begin van het werk mag zijn. De kern der studentengroep, die hier wonen zal, is reeds in ons midden. Nu is er veel vertrouwen en harde arbeid nodig om deze internationale service ook ten volle te verwerkelijken.

En dan mag ik vanmiddag het in deze kring wel uitspreken, dat wij in u, heer en mevrouw Petersilka, echte leerlingen van Schweitzer gevonden hebben met een onverwoestbare energie en een durf tot initiatief te midden van veel Hollandse zwaartillendheid, maar ook met praktische nauwgezetheid, die zo onontbeerlijk is. Het werk in dit huis, dat u beiden begonnen bent, staat midden in de actuele belangstelling van stadsbestuur, universiteit en jeugdwerk. Het is u toevertrouwd en gij moogt doen wat Schweitzer zo vaak tot zichzelf en an-

deren heeft gezegd: „Begin er maar aan..... niet te veel praten en delibereren, maar als het even kan met nuchterheid beginnen..... dan komt het resultaat”.

Petersilka, de initiatiefnemer van het Internationaal Studie Centrum en van het Albert Schweitzerhuis

Het is mij als voorzitter van het Internationaal Studie Centrum een genoegen u mede te delen, dat het in de bedoeling ligt om de kleine studentengemeenschap, die hier wonen zal, alterminst af te sluiten van het contact met de Amsterdamse studenten- en jongerenwereld in ruimere zin. Op de maandelijkse internationale contactavonden en ook binnen het bestek van een studentenrestaurant zal een voortdurend contact, ook met de jongerenwereld buiten dit huis, mogelijk zijn.

Het verheugt ons zeer, dat het stadsbestuur met zoveel interesse en daadwerkelijke medewerking de uitbreiding van onze arbeid wil helpen bevorderen en tevens zo zeer doordrongen is van een noodzaak tot behartiging der buitenlandse studentenbelangen hier ter stede.

Het is mij tenslotte een zeer persoonlijk voorrecht om u beiden, die de leiding van dit huis op u neemt, te verzekeren dat de directie der A.M.V.J. uw arbeid met grote waardering gadeslaat. Wat gij hier begint is op een bepaald terrein hetzelfde als wat wij beogen: een open huis en het dienen van jonge mensen. U kunt er van verzekerd zijn, dat wij de verbondenheid met uw werk, ook in praktische samenwerking, tot uitdrukking zullen brengen.

Dames en heren, ik dank u voor de aandacht die u aan deze woorden hebt willen schenken en geef nu gaarne het woord aan de presidente van de raad van bestuur, prof. Stellwag.

Rede van Prof. Dr. H. W. F. Stellwag

voorzitster van de Raad van bestuur van het Internationaal Studiecentrum, op 23 November 1951, ter gelegenheid van de opening van het Albert Schweitzerhuis

Mijnheer de burgemeester, dames en heren:

de bedoeling van het Alb. Schweitzerhuis is, dat het zal zijn een internationaal huis. U vraagt zich af, hoe dit mogelijk kán zijn of hier niet een contradictio in termino is. Het thuis zoals nergens anders tikkend klokje, de ervaring dat het in Oost en West nooit zo goed als thuis kan zijn, het trotse „My home is my castle” en het weemoedige „Home, sweet Home”, wettigen de conclusie dat het huis de beslotenheid symboliseert. Men is „bij zich”, niet bij de ander, tenzij men die ander als eigen heeft aanvaard. En 't woord internationaal moge vele gevoelens oproepen, maar toch niet rechtstreeks die van vertrouwdheid en intimiteit.

In de samenvoeging van „internationaal” met „huis” ligt dus een taak besloten, een eis tot synthese: het zal moeten zijn een huis met open vensters, met tal van doorstromingsmogelijkheden. Het zal flink kunnen tochten! En toch moet men er zich thuis kunnen voelen. Deze proef kan zeer belangrijk worden: we willen realiseren openheid in beslotenheid: wat hier als eigen zal kunnen worden opgenomen, is gebonden aan zeer ruime en zeer enge grenzen: aan de grenzen der aarde en de materiële capaciteit van het huis.

We blijven niet staan voor grenzen van natie, ras, sexe en wereldbeschouwing. Eigen en vreemd zal in dit huis tot één gezin en één familie kunnen samengroeien. Dit is tot op zekere hoogte een experiment dat zijn eigenaardige moeilijkheden op zal brengen. Niet dat Nederland niet een eeuwenlange traditie heeft van internationale ruimheid en verdraagzaamheid. Sinds onheuglijke tijden hebben wij onze grenzen open voor diegenen, wie het in eigen land geestelijk te benauwd werd gemaakt. Onze cultuur, zonder ooit het eigen nationale karakter te hebben verloren, heeft op de meest vruchtbare wijze aandelen uit andere culturen in zich opgenomen. Maar het openen der grenzen heeft niet zóveel implicaties, als het openen van een eigen huis. In het sa-

men eten, studeren, debatteren, zondig afwassen en stofzuigen, levert men — hoe goed men de reserve buitenshuis in acht kan nemen — volledig zich aan elkander uit. Geen vorst is groot voor zijn kamerdienaar, en culturele distantie wordt niets bij gezamenlijk te nemen corvéebastakels.

Als in ieder normaal gezin, zal er een vader en een moeder zijn. Deze zullen kibbelpartijen in de hand moeten hebben, zij zullen moeten appelleren tot het gemeenschappelijk verantwoordelijkheidsgevoel, en persoonlijke offers moeten vragen. Maar de spirituele beloningen zijn groot. Ieder kan ieder in eigen persoonlijke sfeer benaderen, waardoor de sfeer van het geheel ook weer een eigen karakter krijgt.

Het witte licht bestaat uit de menging van kleuren. In het geheel verliezen rood, geel of violet hun eigen kwaliteit, maar het zuivere witte licht zou niet zo stralend zijn en zuiver, als er niet was deze samensmelting van rood tot violet. Mogen hier de verschillende nationaliteiten — zonder hun eigen karakter te verliezen — zich tot een verwarmend, stralend, lichtend centrum samenbundelen. Er is niets waarnaar de mensheid zo zeer verlangt als naar internationale eenheid. Begrijpelijk in een eeuw die twee wereldoorlogen heeft beleefd. En de totstandkoming van een grote internationale eenheid lijkt niet meer een hersenspinsel. De materiële communicatiemogelijkheden zijn er, de afstanden zijn overbrugd, economisch vormt de wereld één gesloten geheel. De geestelijke eenheid vermogen wij nog niet te vinden.

Dat het Albert Schweitzerhuis tot verwezenlijking moge bijdragen, door zijn cursussen, colleges en contactavonden. Een hartelijk welkom roep ik toe de studenten die de grote stap hebben gewaagd en hier reeds wonen.

Eén universele taal, Universeel Studiecentrum, volle en moderne geluiden. Zeer hoopvol, maar niet zeer modern. J. A. Comenius, die drie eeuwen geleden leefde, in een tijd eveneens van oorlog en verwarring, zag in de geest de internationale eenheid reeds verwerkelijkt. In het laatste van zijn

geschriften (Unum necessarium, par. 6) lezen wij: „Totum humanum genus una progenies sumus, unus sanguis, una familia, una domus”.

Redevoering van Mr. A. J. d'Ailly, burgemeester van Amsterdam, ter gelegenheid van de opening van het Albert Schweitzerhuis, op Vrijdagmiddag 23 November 1951.

Na de hooggestemde inleiding van de vorige sprekers wil ik nog slechts enkele woorden zeggen.

Het stadsbestuur van Amsterdam verheugt zich buitengewoon over het initiatief dat door het Internationaal Studie Centrum is genomen, met het openen van het Albert Schweitzerhuis. Amsterdam voelt zich een centrum van universitair en cultureel leven. Een opzet als het onderhavige ontbrak echter.

Ik vind het verder zeer verheugend, dat het Albert Schweitzerhuis een zo nauw contact onderhoudt met de A.M.J.V., 't stadsbestuur en de universiteit, waardoor het mogelijk is alle buitenlanders de steun, die zij bij hun studie behoeven, te geven en waarbij het de stad Amsterdam op haar beurt gegeven zal zijn hiervan de vruchten te plukken.

Voorts breng ik hulde aan de heer en mevrouw Petersilka, die als initiatiefnemers de opening van een Internationaal Studentenhuis mogelijk hebben gemaakt. Dit begin is uiterst belangrijk en is pionierswerk, en onge-

Mr. Arn. J. d'Ailly

twijfeld zal later van de hier opgedane ervaringen gebruik gemaakt kunnen worden.

Ik acht de voortekenen waaronder dit huis wordt geopend uitstekend, daar ik Amsterdam straks zie als een centrum voor buitenlandse studenten.

Met deze korte woorden verklaar ik het Albert Schweitzerhuis voor geopend.

Verslag van de Schweitzeravond in de Martinikerk te Groningen

Uitgaande van de Stichting Albert Schweitzerfonds te Deventer werd op Vrijdag 6 Juni in de Martinikerk te Groningen een indrukwekkende bijeenkomst gehouden, tijdens welke door een drietal sprekers(ster) redes werden uitgesproken over een dag in Lambarene, hoe Albert Schweitzer zijn levenstaak ziet en over zijn muzikale betekenis.

Na een welkomstwoord door Ds. C. B. Burger te Utrecht, voorzitter van de Stichting, wees prof. Dr. C. J. Bleeker te Amsterdam er op, dat Albert Schweitzer reeds jarenlang een ge-

ziena en bekende persoonlijkheid is geweest. Hij is een beroemd mens en wordt gerekend tot de groten van dit geslacht, daardoor kon ook de belangstelling in zijn medische zendingarbeid na de tweede wereldoorlog zo zeer stijgen. Merkwaardig noemde spr. het dat de schokkende gebeurtenissen van de laatste tijd Schweitzer wel even in het vergeetboek hebben geplaatst, speciaal bij het jongere geslacht, wijl de jongeren Albert Schweitzer niet hebben gezien en niet hebben kunnen beluisteren, maar dat er nu toch weer volledige belangstelling voor zijn werk bestaat, gezien ook

De Martinikerk te Groningen

het feit dat het ene boek na het andere over Schweitzer op de markt komt. Vooral in Amerika trekt zijn arbeid zeer grote belangstelling, doch ook in Nederland rijzen telkens nieuwe vragen in verband met zijn arbeid.

Hoe is het nu te verklaren dat Schweitzer zo tot de verbeelding spreekt en de aandacht van de grote massa trekt? Het antwoord luidt: Men voelt dat Schweitzer ons iets te zeggen heeft, dat hij boeit door zijn veelzijdige persoonlijkheid want hij is niet alleen theoloog, maar ook cultuurfilosoof, begaafd musicus, bouwinstruc-teur en medicus. Hij heeft de techniek van het bouwen volledig onder de knie en op economisch gebied bekijkt hij de dingen van de reële kant.

Deze brillante persoonlijkheid had een schitterende carrière kunnen hebben, doch hij heeft deze afgebroken om naar Afrika te gaan. Deze durf spreekt tot de jeugd en maakt de belangstelling van de mens voor zijn arbeid nog dieper. Vooral is hij een groot mens, een christen van uitzonderlijke proporties en dit alles heeft hij in de praktijk gebracht en in leven omgezet.

Het zijn evangelische motieven geweest die hem er toe brachten naar Lambarene te gaan en hij verwijst, als men hem naar het „waarom" vraagt, naar twee gelijkenissen, n.l. die van de Barmhartige Samaritaan en die van de rijke man en de arme Lazarus..... Daaruit heeft Schweitzer de motieven genomen om te gaan naar Afrika.

Toen hij de leeftijd van 21 jaar had bereikt was hij zich bewust van zijn grote begaafdheid, maar hij was niet ijdel. Hij leed onder het onrecht dat andere mensen werd aangedaan en toen hij eens tijdens een Pinkstervacantie ontwaakte, had hij opeens de kijk op zijn leven, die beslissend was.

Op dat ogenblik besloot hij tot zijn dertigste jaar voor de wetenschap werkzaam te zijn en zich daarna aan de mens te zullen wijden. Op 14 Januari 1875 is Albert Schweitzer geboren en op 13 October 1905 (dertig jaren later derhalve) stuurde hij brieven aan ouders en familie, waarin hij hen in kennis stelde met het besluit medicijnen te gaan studeren voor zijn arbeid in Afrika.

Langzamerhand nadert nu de grens van het leven op aarde. Schweitzer heeft alle verheerlijking van zijn persoon afgewezen omdat hij de eenvoud zelve is. Spr. was er van overtuigd dat het niet moeilijk is om over te nemen uit zijn grote werk, om ideeën uit zijn werk te puren en verder te dragen. Schweitzer heeft het evangelie omgezet in barmhartigheid en helpende liefde.

Door mevr. H. Obernan—Oberman uit Rotterdam, die zelf werkzaam was bij Schweitzer, werd een beschrijving gegeven van „een dag in Lambarene". Uitvoerig vertelde zij van het vele werk, dat door Schweitzer zelf in het hospitaal werd verricht. Er was geen werk, of hij deed het ook. Al vroeg begon in Lambarene de dag: half acht

ging de gong voor het ontbijt en men moest zéér verheugd zijn, wanneer Schweitzer om tien voor acht verscheen om onmiddellijk om acht uur weer aan het werk te gaan. Spr. stond stil bij het immense werk, dat in de jaren door Schweitzer was verricht.

Zij lichte toe, hoe Schweitzer zelf de aanlegsteiger had gemetseld in verschillende niveaus, die overeen kwamen met de verschillende waterstanden van de rivier de Ogowe. In de droge tijd is het maar een smalle stroom, terwijl in de regentijd hij ver buiten zijn oevers trad. Het winnen van land door inpoldering had Schweitzer van de Hollanders geleerd, evenals het bouwen van barakken op palen, daar hij destijds in Rotterdam met veel belangstelling het hijen had gadeslagen.

Spr. schetste vervolgens vele uren van de dag en gaf tal van markante bijzonderheden. Ook de grote zorg van de dokter voor zijn dieren kwam hier tot zijn recht. Een vieze vuile hond vol zweren werd bij Dr. Schweitzer gebracht. Terstond noemde hij hem, toen hij de hond zag: Misère. Intussen kweekte Schweitzer de hond helemaal op en besteedde er veel tijd aan. Nog heet de hond echter Misère, hoewel hij nu geheel is opgeknapt. Tot diep in de nacht gaat Schweitzer door, wanneer de anderen slapen en werkt aan zijn correspondentie, aan zijn boeken en speelt nog op zijn oude piano, omdat hij zijn Bachstudie in het oerwoud moet bijhouden, aangezien hij alles uit het hoofd speelt.....

Vicaris D. A. Werner te Rotterdam sprak vervolgens over „Schweitzers muzikale betekenis." Dit is een wereld op zich zelf, aldus de heer Werner, doch wij mogen niet de fout begaan deze muzikale wereld van Schweitzer te isoleren van zijn verdere denken en leven. De muziek is bij Schweitzer nooit iets dat los staat van de rest van zijn persoonlijkheid. We kunnen ons Schweitzer niet indenken zonder zijn orgelspel, zijn Bach. Dit is een deel van zijn leven geworden. Zijn werk in Lambarene is niet denkbaar zonder zijn Bachspel, evenmin als zijn medisch werk daar te scheiden is van zijn religieus beleven en zijn filosofie van zijn gevoel voor menselijkheid. In zekere zin vormt de muziek voor Schweitzer een geestelijke reserve, een bron waaruit hij steeds weer put om kracht te ontvangen voor zijn andere werk. Precies zoals zijn religieus beleven de stuwing is voor zijn werk als medicus en zijn humaniteit de kracht is van zijn filosofie. Het merkbaar-

dige is bij Schweitzer steeds weer, dat hij in zijn grote veelzijdigheid het dilettantisme ver achter zich heeft gelaten. In alles wat hij onderneemt komt hij als een baanbreker naar voren. Zo is het ook op muzikaal en musicologisch terrein. Zijn muzikaal werk alleen zou al een mensenleven hebben kunnen vullen en dan nog zou hij een van de begaafdsten zijn geweest. De muziek is echter slechts een deel van zijn begaafdheid en zijn persoonlijkheid.

Het is karakteristiek geweest voor Schweitzer, dat hij, zo jong als hij was, geen genoegen nam met het orgelspel zonder meer. Hij wilde ook weten hoe een orgel in elkaar zit. Hij interesseerde zich voor het binnenwerk en voor de wijze waarop de klank tot stand komt. Langzamerhand is zijn voorkeur ontstaan voor oude orgels en in 1906 publiceerde hij zijn gedachten over orgelbouw. Op dit terrein is Schweitzer als een expert te beschouwen, die ook nu nog een woord te spreken heeft.

Schweitzer nam er geen genoegen mee, alleen Bachs muziek te bestuderen. Toen het ging om de koraalvoorspelen, die door Widor werden betiteld als stukken, waar men niet goed raad mee wist, wist Schweitzer hierop wel een antwoord. Het koraalvoorspel bij Bach, zo zegt Schweitzer, heeft een totaal andere functie dan het bij Bachs voorgangers had. Bach ging n.l. uit van de tekst, de voorgangers varieerden op de muziek van het bijbehorende koraal. Wat men thans zal moeten doen is, bij het koraalvoorspel nauwkeurig de tekst bestuderen van het bijbehorende couplet van het koraal waarop het koraalvoorspel werd geïnspireerd. Is dit gebeurd, aldus Schweitzer, dan is ook dit mysterie opgelost. Hier was Schweitzer dus de leermeester van Widor. De hr. Werner hield daarna een uitvoerige bespreking over het boek van Schweitzer: Jean Sebastien Bach, le musicien-poète.

Wanneer men Schweitzer Bach hoort spelen, zo ging spr. verder, dan krijgt men de indruk, dat het erg eenvoudig moet zijn. Maar zo is het niet. Hij speelt met een virtuositeit, die ligt in een beheerste, eerbiedige weergave, zoals men zelden hoort. Door zijn Bach-interpretatie kan hij menig organist nog van nut zijn. Zijn muziek is verinnerlijkt en doorleefd, zoals bij hem alles wat hij doet en denkt, doorleefd is. Zijn werk in Afrika is vaak genoemd de doorleefde eerbied van het leven. Schweitzer gaat tot datgene

wat er achter ligt. In Bachs muziek gaat hij tot Bach zelf en dezelfde aanpak vinden we in zijn andere werk terug.

Tenslotte vatte spr. Schweitzers muzikale betekenis samen, door hem zelf te laten spreken, zoals hij spreekt aan het eind van zijn Bachbiografie: „Een innerlijke voorbereiding is bij de uitvoering der Bachwerken noodzakelijk en ieder moet naast zijn technische opgave, steeds zich van het geestelijke bewust zijn. Moge deze zienswijze zijn weg vinden. Dan zal Bach medehelpen dat onze tijd tot een geestelijke zelfdiscipline en tot een verinnerlijking komen kan, die zij zo zeer nodig heeft.”

De redes werden muzikaal omlijst door orgelmuziek, ten gehore gebracht door de organist der Martinikerk, de heer Cor Batenburg. W. BONDER.

Lezing van Prof. Dr. J. N. Sevenster

Des middags waren er twee bijeenkomsten geprojecteerd in „Het Tehuis”, een voor kerkeraadsleden, voor wie Ds. J. Krol te Sappemeer aan de hand van lichtbeelden zou spreken, en één voor predikanten, voor wie prof. Dr. Sevenster te Amsterdam het onderwerp „Albert Schweitzer als Nieuw Testamenticus” zou inleiden. Wegens gebrek aan belangstelling kon eerstgenoemde vergadering niet doorgaan, terwijl ook de tweede slechts door weinig theologen was bezocht. Deze hebben overigens een goede middag samen gehad. Prof. Sevenster gaf eerst een overzicht van Schweitzers theorie ten aanzien van het Koninkrijk Gods, zoals Jezus dit zag, en de rol, die Hij zelf bij de komst er van speelde. Reeds in zijn jeugd had Schweitzer de eschatologische visie als een onvermijdelijke zekerheid op zich voelen aankomen, toen hij als militair met zijn Griekse Nieuw Testament in de ransel op manoeuvre ging en elk vrij ogenblik voor studie gebruikte. De sleutel voor het juiste inzicht meende hij gevonden te hebben in Matth. 10 en 11. Deze theorie laat zich als volgt omschrijven. In Jezus' openbare optreden zijn twee perioden, de eerste begint met de zaaitijd en eindigt met de oogsttijd. Jezus heeft de discipelen uitgezonden, om het Rijk te proclameren, overtuigd, dat het verschijnen zal, voordat zij hun tocht door

Israël zullen hebben voltooid. Als het Rijk niet komt, is dit een grote ontgoocheling voor Jezus, die zich van nu aan terugtrekt in de eenzaamheid bij Cesarea Philippi. Als hij in het voorjaar opnieuw in het publiek optreedt, dit, nadat Hem door Jes. 53 duidelijk is geworden, dat van Hem het offer van zijn leven gevraagd wordt, om alsnog de verwerkelijking van het Koninkrijk Gods tot stand te brengen. Maar hoewel Hij aan 't kruis sterft, komt het Rijk niet. En het is nog steeds niet gekomen.

De betekenis van Schweitzers eschatologische verklaring van het Nieuwe Testament is allereerst, dat hij een einde gemaakt heeft aan het liberale Jezusbeeld, dat inderdaad onhoudbaar was. Voorts, dat hij de allesbeheersende betekenis van de eschatologie (het nabije Godsrijk met zijn gericht) voor Jezus' prediken en handelen en ook bij de oudste Christenen heeft aange-toond, al was hij niet de eerste, die op dit idee kwam. Hij heeft het echter voor het eerst consequent toegepast en daarmee de christelijke kerk opnieuw voor grote vragen geplaatst, die door deze te lang zijn ontweken. Wanneer Schweitzer nu echter de conclusie trekt, dat wij dus met Jezus' denkbeelden niets meer kunnen beginnen en dat zijn betekenis enkel gezocht moet worden in het feit, dat wij als dragers van Zijn geest naar het door Hem beschouwde Rijk kunnen toewerken, gaat hij te ver. Het is ook verder allerminst zeker, dat zijn constructie van Jezus' leven en innerlijke strijd historisch houdbaar is. Immers Schweitzer gaat uit van de volledige juistheid van de wijze, waarop Mattheus de stof heeft gerangschikt. Lukas doet het heel anders en maakt daardoor het door Schweitzer gebruikte schema stuk. Als er één ding tegenwoordig vast staat, dan wel dit, dat het eerste evangelie de voorhanden stof geenszins naar de chronologie, maar veeleer naar de inhoud heeft geordend. Daarmee vervalt voor Schweitzer menig houvast, mede om deze reden kunnen wij de oplossing die hij geeft, niet definitief achten, al zijn er zeker vruchtbare ontdekkingen door hem gemaakt, die hun waarde blijven behouden.

De nabespreking bewees, hoe goed het is, zich van de vragen, waar het deze middag om ging, meer dan tot nog toe rekenschap te geven. Nog steeds heeft de Kerk niet voldoende een eschatologische herziening van theologie en prediking aangedurfd.

C. B. BURGER.

Boeken- plank

HET BOEK VAN LAMBARENE

Albert Schweitzer, een blik in zijn leven en arbeid. Uitgegeven in de serie: „Lichtstralen op de akker der wereld” bij Voorhoeve. Den Haag, geschreven door mevr. H. Oberman—Oberman.

Mevr. Oberman, die een half jaar bij hem in Lambarene werkzaam was, geeft ons hier een diepe blik op zijn veelzijdige persoonlijkheid. Het boekje geeft in frisse en originele stijl hoofdzakelijk een portret van Dr. Schweitzer, zijn jeugd en zijn veelomvattend werk in Lambarene.

Het tweede deel van het boekje is gewijd aan een godsdienstoefening in het ziekenhuis, waarover de dokter vertelt. Ook een preek, die hij eens hield is opgenomen.

Het is mevr. Oberman gelukt op een duidelijke, eenvoudige wijze enige kanten van deze grote persoonlijkheid naar voren te halen. Het boekje biedt niet een inleiding in het theologische en wijsgerige denken van Schweitzer, maar dit is ook geenszins de opzet van het geschrift.

Het brengt Schweitzer zelf op een populaire wijze tot de mensen en een ieder die het leest, zal met bewondering getroffen zijn door zo'n grote werkkraft en prestatievermogen van één mens. Wij krijgen een indruk van de enorme dagtaak van Dr. Schweitzer in het ziekenhuis en wij zijn alleen maar stil als we het lezen.

En van ganser harte concluderen we met mevr. Oberman, nadat dit leven weer aan ons geestesoog is voorbijgetrokken: „In deze tijd, waarin men zich wel eens vol zorg afvraagt of God deze wereld niet rustig aan haar droevig lot overlaat, komt er in de figuur van zulk een man een lichtstraal van Zijn erbarmen met ons door het donker van ons mensenbestaan breken.”

Het boekje kost 75 cent, is een waardevol bezit, dat we gaarne van harte aanbevelen.

Wie iets lezen wil van Schweitzer zelf, neme het boek: Een hospitaal in het oerwoud', uitgegeven bij „In de Toren”, Naarden.

Hier schrijft Schweitzer in beknopte vorm en zakelijke, exacte stijl, die hem eigen is, een verslag van zijn werk in Lambarene, speciaal ook van de laatste jaren. Vele wetenswaardigheden over de aard van het werk, dat de doktoren en verpleegsters met hun helpers doen, alsmede over de werkverdeling van de negers, vinden we in dit boek. De ontwikkeling (ook medisch) van het ziekenhuis te Lambarene, wordt door de dokter in het kort geschetst. Het is de bedoeling, dat het geschrevene betrekking heeft op de achterin gepubliceerde foto's van Dr. Anna Wildikann. Het geheel had er wellicht iets gezelliger uitgezien, wanneer de foto's dan ook tussen de tekst door waren gezet en niet gebundeld achterin waren opgenomen. Doch we geven toe, dat dit met het oog op de twee soorten papier ingewikkelder en daardoor wellicht kostbaarder zou worden.

Tenslotte is het een mooi ding, dat de prijs, f 3.25, voor een ieder bereikbaar is.

De foto's, welke het boek verrijken, zijn bijzonder mooi. Dr. Anna Wildikann maakte tijdens haar verblijf in Lambarene van 1935—37 en 40—46, over de duizend foto's, waarvan er hier een dertigtal zijn opgenomen.

Zij is momenteel in Palestina en hoopt binnenkort in de gelegenheid te zijn meer foto's naar Nederland te sturen, hoewel een groot deel van haar kostbaar bezit tijdens de laatste oorlog verloren is gegaan.

Jan Poortenaar verzorgde op een uitnemende wijze de vertaling.

D. A. W.

Bij de Uitgeverij „De Torenlaan” aan de Torenlaan te Assen, verscheen van mevrouw **Marie Woytt—Secretan**, in de vertaling van mevrouw **A. Werner—Brinkerink**, **Albert Schweitzer, de oerwoudokter van Lambarene**, geïllustreerd met twintig fraaie platen op kunstdrukcarton en vele illustraties tussen de tekst. Prijs: gebonden in heel linnen band f 3.90.

Bestel het bij uw boekhandelaar of rechtstreeks bij de Uitgeefster. **Goede lectuur in uw vacantie.**